

Договір між батьками щодо здійснення батьківських прав, сплату аліментів на дитину в нотаріальній практиці

Українським законодавством передбачено два способи стягнення аліментів на дітей: на підставі угоди (договір по утриманню дітей) про сплату аліментів або на підставі рішення суду.

Батьки дитини мають право укласти між собою договір про сплату аліментів на дитину, який укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню. Він є двостороннім, безоплатним, консенсуальним. Сторонами аліментного договору виступають батьки дитини, причому незалежно від того, перебувають вони у шлюбі між собою чи ні.

Умови договору про сплату аліментів на дитину мають визначати розмір, строки, а також порядок виплати та підстави цільового використання аліментів і не можуть порушувати права дитини, які встановлені Сімейним кодексом України.

При посвідченні договору про сплату аліментів на дитину нотаріусом роз'яснюється зміст частини другої статті 189 Сімейного кодексу України (далі - СКУ) з одночасним зазначенням про це у тексті договору у частині можливості стягнення аліментів у безспірному порядку на підставі виконавчого напису у разі невиконання одним із батьків свого обов'язку за договором.

Необхідною умовою договору є визначення місця проживання дитини, яке співпадає з місцем проживання одного з батьків. Саме цей з батьків є аліментоотримувачем та власником аліментів (частина перша статті 179 СКУ). Така позиція відповідає загальній концепції СКУ, згідно якої вирішення усіх істотних питань з приводу виховання дитини (стаття 157 СКУ) та права власності на аліменти (стаття 179 СКУ) залежить від спільного або роздільного проживання батька та дитини.

Умовою, що впливає зі змісту договору, є встановлення регламенту зустрічей з дитиною тим з батьків, який не проживає постійно разом з дитиною, та інших родичів (дідуся, бабусі, братів, сестер тощо). Важливо максимально чітко зафіксувати в договорі порядок побачень з дитиною, можливість спільного відпочинку, проведення вихідних та святкових днів, канікул, відвідування інших родичів, а також форми та засоби фіксації порушень цього порядку і можливість застосування санкцій за такі порушення.

Розмір аліментів визначається за згодою сторін. При встановленні розміру аліментів на утримання дитини діє те саме обмеження, що і стосовно умов їх надання. Розмір аліментів може бути набагато вищим за той, на який одержувач аліментів міг би претендувати згідно із законом. Проте можливість щодо їх зменшення обмежена, оскільки існує правило СКУ про те, що умови договору не можуть порушувати права дитини, встановлені законодавством. Тобто у будь-якому випадку розмір аліментів за договором повинен відповідати вимогам статті 182 СКУ, відповідно до якої мінімальний розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 30 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. При недотриманні цього обмеження, передбаченого законодавством, договір про сплату аліментів може бути визнано недійсним у судовому порядку.

При виплаті аліментів у твердій грошовій сумі в умовах високої інфляції неминуче постає питання про їх індексацію, тому сторони мають передбачити індексацію аліментів. Проте, якщо угода не містить положень про індексацію, вона має проводитися в порядку, встановленому статтею 184 СКУ, оскільки за умов непроведення такої індексації права дитини, встановлені законодавством, будуть порушені. Дане положення також підкріплюється п.16 Постанови Верховного Суду України, де зазначено, що якщо розмір аліментів визначено у твердій грошовій сумі, до договору треба включати умови про індексацію, як вимагає частина друга статті 184 СКУ України.

Нотаріальна форма договору у випадку невиконання однією з сторін аліментного договору своїх обов'язків надає можливість здійснення примусового стягнення за таким договором без додаткових процесуальних складнощів. Нотаріально посвідчений аліментний договір має силу виконавчого листа. Це означає, що аліментний договір є підставою для стягнення державним виконавцем коштів на утримання дитини в безспірному порядку.

Однак, навіть за наявності договору про сплату аліментів батьки будуть все одно зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину.

Розмір участі одного з батьків у додаткових витратах на дитину в разі спору визначається за рішенням суду, з урахуванням обставин, що мають істотне значення. Додаткові витрати на дитину можуть фінансуватися наперед або покриватися після їх фактичного понесення разово, періодично або постійно.

Зміни та доповнення до аліментного договору вчиняються шляхом укладення договору про зміни, який також підлягає нотаріальному посвідченню (пункт 7 глави 1 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України). Стороні, що вимагає зміни або припинення договору про сплату аліментів, при неотриманні згоди іншої сторони надано право звернутися до суду з позовом про зміну або розірвання договору.

Крім зміни і розірвання договору за наявності передбачених законом обставин можливе визнання його недійсним. Загальними підставами визнання недійсним аліментного договору служать підстави, передбачені цивільним законодавством для визнання недійсним правочину.

Відповідно до статті 192 СКУ України розмір аліментів, визначений за рішенням суду або домовленістю між батьками, може бути згодом зменшений або збільшений за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них.

Державний нотаріус
Одинадцятій
київської державної нотаріальної
контори

Чорногуз О.В.